

HET PENNETJE

Michel Meissen

Nederlands familiealbum (1688 tot 2025)

inkijkexemplaar

HET PENNETJE

Michel Meissen

Nederlands familiealbum (1688 tot 2025)

Eerste druk 2025
Copyright tekst © Michel Meissen

OMSLAG
vormgeving ProBeeld | Ambilicious

BINNENWERK
vormgeving Ambilicious Studio
Redactie Inanna van den Berg | Ambilicious

Copyright © 2025 Ambilicious, Breda

ISBN 978-94-93366-42-8 | NUR 688, 342
www.ambilicious.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

HET PENNETJE

Nederlands familiealbum (1688 tot 2025)

Ambilicious Breda | Kalmthout

Inhoudsopgave

Proloog	9
Het pennetje.....	9
1 Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden	11
1.1 Maria Louise van Hessen-Kassel (1688-1765).....	11
Moeder van Friesland	
1.2 Anna van Hannover (1709-1759)	22
Ze schildert, leest, maakt met enkele hofdames muziek	
1.3 Lucretia van Merken (1721-1789)	36
't Hijgend hert	
1.4 Pieter van Bleiswijk (1724-1790)	47
De meeste problemen lossen zich vanzelf op	
1.5 Betje Wolff (1738-1804).....	53
Gedraagt u goed!	
1.6 Wilhelmina van Pruisen (1751-1820).....	56
Krachtig naast een zwakke stadhouder	
2 Bataafse Republiek. Koninkrijk Holland. Provincie van Frankrijk	65
2.1 Catharina Schimmelpenninck (1790-1842).....	65
Levensgezellin	
2.2 De opmerkelijke geschiedenis van Rutger Schimmelpenninck (1761-1825).....	70
De bijna-koning van Nederland	
2.3 Koningin Hortense (1783-1837)	78
Koningin en moeder van een keizer	
3 Koninkrijk der Nederlanden.....	87
3.1 Johanna Borski-Van de Velde (1764-1846).....	87
Het vrouwelijk temperament	
3.2 Koningin Mimi en het saaiste hof van Europa (1774-1837)	97
Bescheiden vorstin en steun voor de armen	
3.3 Henriette d'Oultremont (1792-1864)	106
Een hofdame voor de koning	
0.0 Een eigenwijs pennetje.....	115
3.4 Anna Paulowna (1795-1865).....	115
Een eigenzinnige grootvorstin voor Nederland	
3.5 Prinses Marianne van Oranje-Nassau (1810-1883)	126
Het verdriet van een sprookjesprinses	
3.6 Koningin Sophie (1818-1877)	139
Een sluier van witte tule	
3.7 Aletta Jacobs (1854-1929)	150
De ongelofelijke	
3.8 Koningin Juliana (1909-2004)	163
Zij blijft spreken	
Epiloog	175
Het pennetje.....	175
Bibliografie.....	177

Proloog

HET PENNETJE

Het pennetje van zomaar-een-man schrijft over Maria van Hessen-Kassel: op 7 februari 1688 geboren in de Duitse stad Kassel. Het schrijft over Anna van Hannover, Lucretia van Merken en anderen.

Het schrijft over een krantenbericht van maandag 9 september 2024: het 'verbod op nafluiten en sissen op straat' is van kracht. Geconstateerde overtredingen door undercover-agenten – zogenaamde 'boa's' – kunnen bestraft worden.

Een foto bij het bericht toont:

Een straat voor voetgangers ... Een jonge vrouw met korte rok, op de rug gezien. De benen deels aan het oog onttrokken door een wapperende sjaal.

Op enkele passen afstand volgt een 'boa' in de rol van betaalde fatsoensbewaker: een lange man, 'opvallend onopvallend' gekleed, het hoofd bedekt met een capuchon ... Zijn taak: overtredingen constateren, waaronder nafluiten of sissen, gericht op de jonge vrouw en: daders bekeuren!

Zomaar-een-man vraagt zich af: 'Is hij getuige van voortschrijdende beschaving?' Hij, een tachtiger, weet op deze vraag geen antwoord.

Het is zoals het is! denkt hij, berustend.

1 Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden

1.1 *MARIA LOUISE VAN HESSEN-KASSEL* Moeder van Friesland

Het pennetje van zomaar-een-man schrijft:

Zeventiende eeuw. Een tiental dagreizen zuidoostwaarts van het Friese Leeuwarden, in Duitsland en bij de stad Kassel ligt de residentie van landgraaf Karel van Hessen-Kassel. Daarvandaan leidt hij het leger, dat hem deelgenoot maakt van de strijders tegen de Franse koning Lodewijk XIV.

1688, 7 februari. Karel van Hessen-Kassel en landgravin Maria Anna van Koerland krijgen hun tiende kind: dochtertje Maria Louise van Hessen-Kassel ... Vele jaren later krijgt dit dochtertje de koosnaam Marijke Meu.

Het meisje Maria Louise is in de vrouwelijke lijn verwant aan Willem van Oranje, stichter van de onafhankelijke 'Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden'. Familieleden, van dichtbij en ver, komen naar het doopfeest.

Uit Den Haag komt prinses Mary Stuart de Jongere. 'Tante Mary' is al tien jaar getrouwd met de Hollandse stadhouder Willem III en kinderloos.

Vertederd houdt ze in de Kasselse hofkapel nichtje Maria Louise in de armen en helpt bij de doop. Na enkele dagen reist Mary terug naar Den Haag.

Maria Louise van Hessen-Kassel groeit op met broertjes, zusjes en kinderen van inwonend hofpersoneel. Voor allen geldt de hofetiquette.

Bij elke maaltijd op tijd komen! anders geen eten,

vóór het eten aandacht bij het gebed,

Netjes eten. Kinderen zwijgen, behalve als een volwassene iets vraagt,

Na het eten aandacht bij het gebed en wachten op het teken van vertrek.

's Morgens en 's avonds, met zijn allen, bidden in de hofkapel.

Maria Louise is nog zes als doopmoeder prinses Mary overlijdt en is erbij als alle Van Hessen-Kassels tante Mary's nagedachtenis eren in de hofkapel.

Iedere dag speelt Maria Louise – soms wel een uur, wat een bof! – met haar jongere zusje, twee jongere broers en kinderen van hofdames. Het liefst spelen ze een boerenbruiloft! Passende kleren vinden ze in de verkleedkist.

Van jongs af aan leert Maria wat een vrouw-van-adel moet weten en kunnen waaronder brieven schrijven met een pennetje en leiding geven aan diensters, knechten en meiden.

Soms, op winteravonden, vertelt Maria's moeder een verhaal, dan zitten alle kinderen bij elkaar op schapenvellen ... Het is spannend! Angstig pakt een kleiner meisje Maria Louises hand.

'Het komt allemaal goed,' fluistert Maria.

Het meisje haalt diep adem, knikt dankbaar.

'Soms beeft Aarde,' vertelt moeder. 'Meestal is de plek waarop we allemaal wonen zo stevig als wat. Je kunt er hard op stampen! Laten we dat maar even proberen!'

Moeder, Maria Louise en alle kinderen stampen dat het een lust is.

'Geen probleem! Aarde blijft zo stevig als wat! Goed hè,' zegt moeder, 'geen beefje, geen scheurtje. Gewoon een stevige Aarde!'

Moeder vertelt verder.

'Aarde is meestal lief voor ons, maar niet altijd. Soms spuugt ze vuur, soms valt er zomaar een stukje uit haar weg, zoals een hele boerderij ... met de boer en de boerin, met de kinderen en de knecht van de boer, met de koeien en de varkens. Van die hele boerderij met alles erop en eraan is dan niets meer terug te vinden. Precies daar waar die boerderij was, kan niemand meer zien dat die er was.

Maar! ... die hele boerderij, met alles erbij ... en met de boer en de boerin, en met de kinderen en de knecht van de boer! Is niet voor altijd verloren. Dat lijkt maar zo.

Waar zijn die?' vraagt moeder.

Maria Louise antwoordt onmiddellijk; 'Die zijn in de Hemel!'

Alle andere kinderen knikken: 'Zo is het!'

Ook moeder knikt en zegt: 'dat is dan boffen, want alles wat in de Hemel is, zal eeuwig bestaan. Nooit zal er ook maar iets aan veranderen.

Maar wij,' ... zegt moeder, 'zijn gezellig op Moeder Aarde. We kunnen er wandelen. Tot waar?' vraagt moeder?

'Tot het einde van de wereld!' zegt Maria.

'Misschien niet helemaal?' zegt moeder 'Maar wel heel, heel ver! Er is voldoende ruimte voor ons en voor de wilde dieren en de vogels, slangen, vliegen en mieren. Dat is belangrijk,' zegt moeder

'En de vissen!' zegt Maria.

'En de vissen.' zegt moeder.

Moeder geeft elk van de kinderen een kusje. De kindermisjes helpen de kinderen naar bed.

Terzijde. Het is 1697, Maria is negen. Na bijna tien jaar oorlog van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, samen met Europese bondgenoten en tegen de Franse legers van koning Lodewijk XIV: ondertekenen de Republiek en bondgenoten met vijand koning Lodewijk XIV uit Frankrijk: de 'Vrede van Rijswijk!'

Tijd schrijdt voort ... 1698, Brussel, centrum. Voor de allereerste keer draagt het kleine blote standbeeldje 'Manneken Pis' een kostuum.

1699, Bank van Engeland. Uitgave van het eerste Engelse gedrukte bankbiljet. Waarde: £ 555.

1700, juni. Wereldbevolking: 600 miljoen mensen, een 6 met acht nullen.

Met de hele familie geniet Maria van opera's die, eindelijk weer, naar Kassel komen.

Maria is twaalf. Moeder neemt haar apart en vraagt of ze al heeft nagedacht over een geschikte echtgenoot? Ze bloost.

'Ja, dat heb je!' zegt moeder, 'ik zie het aan je gezicht. Wie is het?' Na lang aarzelen antwoordt Maria, nauwelijks verstaanbaar: 'Neef Friso.'

Moeder knikt, denkt na en zegt: 'Uit het geslacht van de Friese stadhouders! Familie van verschillende kanten. Een half jaar ouder dan jij.'

Maria kijkt haar moeder verwachtingsvol aan.

'Als klein meisje hebben jullie samen gespeeld,' zegt moeder, 'maar ... misschien is er een betere partij? Je bent nog jong. Het komt goed!'

1700, Maria's neef Johan Willem Friso van Nassau-Dietz is erfstadhouder van Friesland. Zijn moeder regeert.

November. De Spaanse koning, machtigste man in Europa, is overleden. Er is geen opvolger. De ruzie over de opvolging leidt tot een oorlog die dertien jaar zal duren.

1702, maart, de Nederlanden. De eenenvijftigjarige stadhouder-koning Willem III overlijdt.

Koning Willems testament is duidelijk: neef Friso wordt 'prins van Oranje' en stadhouder van de Nederlanden. De Friezen zijn blij! ... Familie buiten Nederland noemt Willems testament 'ongeldig'!

In Kassel prijst Maria Louises moeder neef 'prins Friso' als een veelbelovende jongeman die als schoonzoon zeker welkom is.

Eindelijk! denkt Maria en heeft een binnenpretje.

Maria's vader, landgraaf van Hessen-Kassel, is bang. De overleden stadhouder was zijn beste bondgenoot! Hij stuurt een diplomaat naar Den Haag, die spreekt met raadpensionaris 'Anthonie Heinsius', de machtigste man in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden.

'De dood van stadhouder Willem III mag de Fransen niet in de kaart spelen! We blijven vechten tegen koning Lodewijk XIV!' zegt Heinsius.

1703, de vijftienjarige Maria draagt een witte jurk. Zij is een bruid! Eindelijk krijgt ze haar bevestiging als lid van de gereformeerde kerk! Zal ze haar leven aan de godsdienst wijden?

Liever niet, denkt Maria's moeder. Ze ziet in haar dochter een voortreffelijke echtgenote, hoopt op een gunstige uitslag van de erfeniskwestie en zegt: '

Als prinses maak je van prins Friso een gelukkig man!'

Voor familiebijeenkomsten vanwege geboorte, overlijden of huwelijk worden grote afstanden afgelegd tussen de vorstelijke verblijfplaatsen.

Maria's vader handelt in soldaten voor de bondgenoten en zoekt altijd nieuwe strijdmethoden. Hij haalt de Franse natuurkundige 'Denis Papin' voor een hoogleraarschap naar Kassel.

Papin maakt een raderboot op stoomkracht. De boot vaart zonder windof spierkracht over de Fulda! Maria ziet dat. Haar mond valt open van verbazing.

'Misschien,' zegt haar vader, 'helpt die boot in de strijd tegen koning Lodewijk?' en dan mompelt hij, bijna onverstaaanbaar:

'Jammer dat Papin bijna zestig is. Zijn daadkracht neemt af.'

Friso – omstreden prins van Oranje, niet-omstreden vorst van Nassau-Dietz – wil Maria Louise beter leren kennen.

De afstand 'Kassel-Leeuwarden' neemt nogal wat dagen reistijd.

Geen probleem! Hij gaat, blijft enkele weken, ziet in Maria, die hij al kende als kind, een verleidelijke jonge vrouw! reist terug en mist haar.

Ondertussen. 1707, 17 december, Japan. Vulkaan Fuji komt tot uitbarsting.

Maria weet dat een vulkaan gevaarlijk kan zijn.

Vuurspuwende vulkanen, aardbevingen. Moeder Aarde is soms wreed! En ik, ik ben gewoon een meisje dat liefde wil, dat een kindje wil, denkt Maria.

En dan! Het is voorjaar 1708, in Kassel krijgt Maria Louise van Hessen-Kassel verwacht bezoek van Friso. Nadat hij gerust heeft en bekomen is van de lange reis kleedt hij zich zorgvuldig, begroet Maria met een handkus, knielt op één knie en vraagt haar ten huwelijk. Met tranen van vreugde trekt zij hem op, geeft een kus en stemt toe ...

In overleg met de familie worden verlovingen en trouwdata afgesproken.

Bericht bereikt Kassel. Franse legers vallen weer aan. Friesland kan niet zonder zijn veldheer Friso.

Bedroefd en angstig neemt Maria afscheid van haar verloofde die spoorlags terugreist naar Friesland ... zijn leger ordent en oefent ... en zich met zijn manschappen voegt bij de geallieerde troepen die de Fransen bestrijden.

1708, september. Een konvooi met goederen en voedsel voor geallieerde troepen is op weg naar de Franse grens. De Fransen vallen aan, de Geallieerden slaan de aanval af ... Maanden van strijd volgen. Wisselende kansen, duizenden doden. Friso blijft voorgaan in de strijd ... Na een half jaar trekken de Fransen terug.

1709, 26 april. Friso is al drie jaar een strijdende stadhouder van Friesland en dan ... eindelijk, na zwerftochten van slagveld naar slagveld, is er rust!

Maria en Friso zijn eenentwintig. Ze trouwen in de Kasselse hofkapel! De bruidsjaпон – door een ruiter te paard vanuit Parijs dwars door de vijandelijke linies en daarna per koets naar het Duitse Kassel gebracht – laat Maria schitteren!

Van alle kanten kwamen edelen naar Kassel. Van eenvoud is niets te bespeuren ... Wijn van hoge kwaliteit, ter waarde van zesentwintighonderd rijksdaalders, zorgt voor opwinding bij de gasten. Vijfduizend kreeften, duizend forellen, vijfhonderd pond snoek en twaalfhonderd karpers in fraai opgemaakte schotels komen op de vorstelijk gedecoreerde tafels ... Taarten en vruchten beëindigen de vorstelijke maaltijd.

Dagenlang is er feest. 's-Nachts vinden Maria en Friso elkaar in liefde. Maar dan!

Wat nu weer!? ... Waarom hij!?

'Ik moet gaan,' zegt hij 'er komen vredesonderhandelingen! Daar moet ik bij zijn.'

Hij vertrekt naar Brussel!

Maria is in Kassel en wacht. Friso leidt zijn soldaten, vecht en schrijft haar geregeld. Zij leest dat het goed gaat, dat de overwinning dichtbij is ... Wat er echt gebeurt, hoort ze van anderen: de overwinning blijft uit! Telkens, na een korte rustperiode, wordt de strijd hervat.

1709, 11 september: 'slag bij Malplaquet', in Frankrijk. Ruwweg tussen Brussel en Parijs, niet ver van de grens met België.

Een veldslag die ontaardt in een mislukte invasie van de geallieerden ... hoort ze.

'Friso is moedig en volhardend in de strijd,' wordt haar verteld. Maar ze weet van de verschrikkingen op het slagveld, de vreselijke wonden, de doden.

's Nachts schrikt ze wakker ... Hoorde ze het inslaan van donderkloten, uitgebraakt door kanonnen? Hoorde ze het fluiten van kogels uit de handbussen?